

1. Соціометрія (оцінка взаємин підлітка з класом)

Показником сприйняття людиною групи є роль групи в індивідуальній діяльності індивіда.

Тип 1 — індивідуалістичний

Індивід ставиться до групи нейтрально або сприймає її як перешкоду для своєї діяльності. Група не є окремою цінністю, що проявляється в ухиленні від співпраці із членами групи, в наданні переваги одноосібній роботі, обмеженню контактів.

Тип 2 — прагматичний

Індивід сприймає групу як засіб досягнення тієї чи іншої особистої мети. При цьому група сприймається й оцінюється з позиції «корисності» для індивіда. Перевага надається найкомпетентнішим членам групи, які здатні допомогти, взяти на себе відповідальність за прийняття рішень, дати необхідну інформацію.

Тип 3 — колективістський

Індивід приймає групу як самостійну цінність. На першому плані постають проблеми групи та її окремих членів. Спостерігається зацікавленість як в успіхах кожного, так і групи в цілому, прагнення зробити свій внесок у групову діяльність. Проявляється потреба в колективних формах роботи.

На основі трьох вищеописаних типів сприйняття групи була розроблена спеціальна анкета з 14 пунктів-суджень. У кожному пункті альтернативи розміщені в довільному порядку.

Анкета

Мета: виявлення переваги того чи іншого «типу» сприйняття індивідом групи (класного колективу).

Інструкція. Ми проводимо дослідження, щоб покращити організацію діяльності навчального процесу. Ваші відповіді на запитання анкети допоможуть нам у цьому. На кожен пункт анкети є три варіанти відповіді. Виберіть той, який найбільше відповідає вашій точці зору. Пам'ятайте, що «поганих» і «хороших» відповідей немає. На кожен пункт має бути лише одна відповідь.

1. Кращими партнерами у групі я вважаю тих, хто:

- а) знає більше, ніж я;
- б) усі питання намагається вирішувати разом;
- в) не відволікає уваги викладачів.

2. Кращими викладачами є ті, хто:

- а) використовує індивідуальний підхід;
- б) створює умови для допомоги з боку інших;
- в) створює в колективі атмосферу, в якій ніхто не боїться висловлювати свою думку.

3. Я радію, коли мої друзі:

- а) знають більше, ніж я;
- б) уміють самостійно, не заважаючи іншим, досягати успіхів;
- в) допомагають іншим, коли випадає нагода.

4. Найбільше мені подобається, коли у групі:

- а) не потрібно нікому допомагати;
- б) не заважають виконувати завдання;
- в) інші підготовлені гірше, ніж я.

5. Мені здається, що я здатний на більше, коли:

- а) можу від інших отримати допомогу і підтримку;
- б) мої зусилля достатньо оцінюються;
- в) є можливість проявити ініціативу, корисну для всіх.

6. Мені подобаються колективи, в яких:

- а) кожен зацікавлений у покращенні результатів інших;
- б) кожен зайнятий своїми справами і не заважає іншим;
- в) кожен може звертатися до інших для вирішення своїх завдань.

7. Найгірші викладачі ті, хто:

- а) створює атмосферу змагань між учнями;
- б) не надає учням достатньо уваги;
- в) не створює умов для того, щоб група допомагала їм.

8. Найбільше задоволення в житті дає:

- а) можливість працювати, коли тобі ніхто не заважає;
- б) можливість отримувати нову інформацію від інших людей;
- в) можливість бути корисним іншим.

9. Основна роль школи має полягати:

- а) у вихованні людей із розвинутим почуттям відповідальності перед іншими;
- б) у підготовці пристосованих до самостійного життя людей;
- в) у підготовці людей, які вміють отримувати користь від спілкування з іншими людьми.

10. Якщо перед групою стоїть якась проблема, то я:

- а) надаю перевагу тому, щоб інші вирішували цю проблему;
- б) надаю перевагу самостійній праці, не покладаюся на інших;
- в) прагну зробити свій внесок у спільну справу.

11. Я навчався б краще, якби викладачі:

- а) мали до мене індивідуальний підхід;
- б) створювали умови для отримання мною допомоги від інших;
- в) заохочували ініціативу учнів, спрямовану на досягнення спільного успіху.

12. Найгірше, коли ти:

- а) не можеш самостійно досягти успіху;
- б) відчуваєшся зайвим у групі;
- в) не допомагають інші.

13. Найбільше я ціную:

- а) особистий успіх, в якому є частина заслуги моїх друзів;
- б) спільний успіх, в якому є й моя заслуга;
- в) успіх, досягнутий ціною власних зусиль.

14. Я хотів би:

- а) працювати в колективі, в якому всі готові до співпраці;
- б) працювати індивідуально з викладачем;
- в) працювати з компетентними людьми.

Кожне співпадиння з ключем оцінюється в 1 бал. Бали, набрані за всіма 14 судженнями анкети, підсумовуються по кожному типу окремо. При цьому загальна сума балів має дорівнювати 14.

Переважає той тип сприйняття, по якому набрано найбільше балів.

Тип сприйняття індивідом групи

Індивідуалістичне	Колективістське	Прагматичне
1в, 2а, 3б, 4б, 5б, 6б, 7б, 8а, 9б, 10б, 11а, 12а, 13в, 14в	1б, 2в, 3в, 4а, 5в, 6а, 7а, 8в, 9а, 10в, 11в, 12б, 13б, 14а	1а, 2б, 3а, 4в, 5а, 6в, 7в, 8б, 9в, 10а, 11б, 12в, 13а, 14в

2. Методика визначення мотивації школяра до навчання в школі (за Н. Г. Лускановою)

Методика проведення: Дитині пропонується відповісти на запитання анкети, використовуючи відповіді – «так», «ні», «не знаю».

Анкета

1. Тобі подобається в школі?
2. Вранці ти завжди з радістю йдеш до школи або часто бажаєш залишитись вдома?
3. Якщо б учитель сказав, що завтра йти до школи не обов'язково, ти пішов би чи залишився б вдома?
4. Тобі подобається, коли відмінюються які – небудь уроки?
5. Ти хотів би, щоб не задавали ніяких домашніх завдань?
6. Ти хотів би, щоб у школі залишились одні перерви?
7. Чи часто розповідаєш про школу своїм родичам і друзям?
8. Бажав би ти мати іншого вчителя?
9. У тебе в класі багато друзів?
10. Тобі подобаються твої однокласники?

Обробка результатів

За кожну відповідь:

- «так» - 3 бали;
- «не знаю» - 1 бал;
- «ні» - 0 балів.

Питання 4, 5, 6, 8 – обернені.

Оцінювання результатів:

- 25 – 30 балів – сформоване ставлення до себе як до школяра, висока навчальна активність;
- 20 – 24 бала – ставлення до себе як до школяра практично сформовано;
- 15 – 19 балів – позитивне ставлення до школи, але школа приваблює більше позашкільними справами;
- 10 – 14 балів – ставлення до себе як до школяра не сформовано;
- Менше 10 балів – ставлення до школи негативне.

3. Тест шкільної тривожності Філіпса

Мета. Вивчити рівень і характер тривожності, пов'язаної зі школою, у дітей молодшого шкільного віку.

Обладнання. Аркуші паперу й ручки.

Інструкція. Тест складається з 58 запитань, які можуть зачитуватися або пропонуватися письмово. На кожне запитання слід дати однозначну відповідь «Так» або «Ні».

«Діти, зараз вам будуть запропоновані запитання про те, як ви себе відчуваєте у школі. Старайтеся відповісти щиро і правдиво, тут немає правильних або неправильних, хороших або поганих відповідей. Над запитаннями довго не замислюйтесь».

На аркуші для відповідей угорі напишіть своє ім'я, прізвище й клас. Відповідаючи на запитання, записуйте його номер і відповідь "+", якщо погоджуєтесь, й "-", якщо ні».

Текст опитувальника

1. Чи важко тобі встигати разом із класом?
2. Чи хвилюєшся ти, коли вчитель каже, що збирається перевірити, наскільки ти

знаєш матеріал?

3. Чи важко тобі працювати в класі так, як цього хоче вчитель?
4. Чи сниться тобі інколи, що вчитель розлютився від того, що ти не знаєш уроку?
5. Чи траплялося, що хтось із твого класу бив або вдарив тебе?
6. Чи часто ти хочеш, щоб учитель не поспішав, пояснюючи новий матеріал, щоб ти зрозумів, про що він каже?
7. Чи сильно ти хвилюєшся при відповіді або виконанні завдання?
8. Чи буває так, що ти боїшся відповідати, оскільки остерігаєшся зробити помилку?
9. Чи тремтять у тебе коліна, коли тебе викликають відповідати?
10. Чи часто твої однокласники сміються з тебе, коли ви граєте у різні ігри?
11. Чи трапляється, що тобі ставлять нижчу оцінку, ніж ти очікував?
12. Чи хвилює тебе питання про те, чи не залишать тебе на другий рік?
13. Чи намагаєшся ти уникнути ігор, у яких робиться вибір, тому що тебе зазвичай не обирають?
14. Чи буває часом, що ти весь тремтиш, коли тебе викликають відповідати?
15. Чи часто у тебе виникає відчуття, що ніхто з твоїх однокласників не хоче робити того, що хочеш ти?
16. Чи сильно ти хвилюєшся перед тим, як почати виконувати завдання?
17. Чи важко тобі отримувати такі оцінки, яких очікують батьки?
18. Чи боїшся часом, що тобі стане зле у класі?
19. Чи будуть твої однокласники сміятися з тебе в разі, якщо ти зробиш помилку під час відповіді?
20. Чи схожий ти на однокласників?
21. Чи тривожися ти після виконання завдання про те, наскільки добре ти з ним упорався?
22. Коли ти працюєш у класі, чи впевнений у тому, що все добре запам'ятаєш?
23. Чи сниться тобі іноді, що ти у школі й не можеш відповісти на запитання учителя?
24. Чи правда, що більшість дітей ставляться до тебе доброзичливо?
25. Чи працюєш ти старанніше, якщо знаєш, що результати твоєї роботи будуть порівнюватися у класі з результатами твоїх однокласників?
26. Чи часто ти мрієш про те, щоб менше хвилюватися, коли тебе викликають відповідати?
27. Чи боїшся ти іноді вступати у суперечку?
28. Чи не трапляється, що твоє серце починає сильно битися, коли учитель каже, що збирається перевірити твою готовність до уроку?
29. Коли ти отримуєш хороші оцінки, чи думає хтось із твоїх друзів, що ти хочеш вислужитися?
30. Чи добре ти себе почуваєш із тими однокласниками, до яких інші діти ставляться з особливою повагою?
31. Чи буває, що деякі діти в класі говорять те, що тебе заторкує?
32. Як ти гадаєш, чи втрачають прихильність класу ті учні, які не можуть упоратися з навчанням?
33. Чи схоже на те, що більшість твоїх однокласників не звертають на тебе уваги?
34. Чи часто ти боїшся виглядати безглуздо?
35. Чи задоволений ти тим, як до тебе ставляться вчителі?
36. Чи допомагає твоя мама в організації шкільних вечірок, як інші мами твоїх однокласників?

37. Чи хвилювало тебе колись те, що думають про тебе навколишні?
38. Чи сподіваєшся ти вчитися у майбутньому краще, ніж зараз?
39. Чи вважаєш ти, що одягаєшся до школи так само добре, як і твої однокласники?
40. Чи часто ти замислюєшся, відповідаючи на уроці, що про тебе в цей час думають інші?
41. Чи мають здібні учні якісь виняткові права, яких не мають інші учні в класі?
42. Чи дратує деяких твоїх однокласників, коли тобі вдається бути кращим за них?
43. Чи задоволений ти тим, як до тебе ставляться твої однокласники?
44. Чи добре ти почуваєшся, коли залишаєшся наодинці з учителем?
45. Чи висміюють однокласники часом твою зовнішність та поведінку?
46. Чи гадаєш ти, що переймаєшся своїми шкільними справами більше, ніж твої однокласники?
47. Якщо ти не можеш відповісти, коли тебе запитують, чи відчуваєш ти, що от-от розплачешся?
48. Коли ввечері ти лежиш у ліжку, чи думаєш ти часом із тривогою про те, що буде завтра в школі?
49. Працюючи над складним завданням, чи відчуваєш ти інколи, що абсолютно забув речі, які добре знав раніше?
50. Чи тремтить трохи твоя рука, коли ти працюєш над завданням?
51. Чи відчуваєш ти, що починаєш нервувати, коли учитель каже, що збирається дати класу завдання?
52. Чи лякає тебе перевірка твоїх завдань у класі?
53. Коли вчитель говорить, що збирається дати класу завдання, чи боїшся ти, що не впораєшся з ним?
54. Чи снилося тобі часом, що твої однокласники можуть зробити те, чого не можеш ти?
55. Коли учитель пояснює матеріал, чи здається тобі, що твої однокласники розуміють його краще за тебе?
56. Чи тривожися ти по дорозі до школи, що вчитель може дати класу перевірочну роботу?
57. Виконуючи завдання, чи відчуваєш ти, що робиш це погано?
58. Чи тремтить злегка твоя рука, коли вчитель просить виконати завдання на дошці перед усім класом?

Ключ до запитань: «+» - Так, «-» - Ні

1-	11+	21-	31-	41 +	51-
2-	12-	22+	32-	42-	52-
3-	13-	23-	33-	43+	53-
4-	14-	24+	34-	44+	54-
5-	15-	25+	35+	45-	55-
6-	16-	26-	36+	46-	56-
7-	17-	27-	37-	47-	57-
8-	18-	28-	38+	48-	58-
9-	19-	29-	39+	49-	
10-	20+	30+	40-	50-	

Опрацювання та інтерпретування результатів

Виокремлюють запитання, відповіді на які не збігаються із ключем тесту. Наприклад,

на 58-ме запитання дитина відповіла «Так», тоді як у ключі цьому запитанню відповідає «-», тобто відповідь «Ні». Відповіді, що не збігаються з ключем, - це прояви тривожності. Під час обробки підраховується:

- загальна кількість розбіжностей по всьому тесту: понад 50%- підвищена тривожність;
понад 75% — висока тривожність;
- кількість збігів за кожним із 8 чинників тривожності, що виділені у тесті. Рівень тривожності визначається так само, як і в першому випадку. Аналізується загальний внутрішній емоційний стан учня, який багато в чому визначається наявністю тих чи інших тривожних синдромів (факторів) та їх кількістю.

Чинник	Номер запитання
1. Загальна тривожність у школі.	2,4,7,12,16,21,23,28,46,47,48, 49,50,51,52,53,54,55,56,57,58 S=22
2. Переживання соціального стресу.	5,10,15,20,24,30,33, 36,39,42,44 S=11
3. Фрустрація потреби в досягненні успіху.	1,3,6,11,17,19,25,29, 32,35,38,41,43 S=13
4. Страх самовираження.	27,31,34,37,40,45 S=6
5. Страх ситуації перевірки знань.	2,7,12,16,21,26 S=6
6. Страх невідповідності очікуванням оточення.	3,8,13,17,22 S=5
7. Низька фізіологічна опірність стресові.	9,14,18,23,28 S=5
8. Проблеми і страхи у стосунках з учителями.	2,6,11,32,35,41,44,47 S=8

Опрацювання результатів

- 1 Число розбіжностей знаків («+» - Так, «-» - Ні) за кожним із чинників (абсолютна розбіжність у відсотках: < 50%; ≥ 50%; ≥ 75%).
2. Подання цих даних у вигляді індивідуальних діаграм.
3. Кількість розбіжностей за кожним виміром для всього класу; абсолютне значення - < 50%; ≥ 50%; ≥ 75%.
- 4; Подання цих даних у вигляді діаграми.
5. Кількість учнів, які мають розбіжності за певним чинником ≥ 50% і ≥ 75% (для всіх чинників).
6. Подання порівняльних результатів при повторних замірах.
7. Повна інформація про кожного з учнів (за результатами тесту).

Змістова характеристика кожного синдрому (чинника)

- 1 Загальна тривожність у школі - загальний емоційний стан дитини, пов'язаний з різними формами її включення в життя школи.
- 2 Переживання соціального стресу - емоційний стан дитини, на тлі якого розвиваються її соціальні контакти (передусім з однолітками).
- 3 Фрустрація потреби в досягненні успіху - несприятливий психічний фон, такий, що

не дає змоги дитині розвинути власну потребу в успіху, досягненні високого результату тощо.

4 Страх самовираження — негативні емоційні переживання ситуацій, пов'язаних із потребою саморозкриття, подання себе іншим, демонстрації своїх можливостей.

5 Страх ситуації перевірки знань — негативне ставлення й переживання тривоги у ситуаціях перевірки (особливо публічної) знань, досягнень та можливостей.

6 Страх невідповідності очікуванням, оточення — орієнтація на значущість інших в оцінюванні своїх результатів, учинків, думок, тривога з приводу оцінок, які дають навколишні, очікування негативного оцінювання.

7 Низька фізіологічна опірність стресові — особливості психофізіологічної організації, які знижують здатність дитини пристосовуватись до ситуацій стресового характеру, що підвищує ймовірність неадекватного, деструктивного реагування на тривожний чинник середовища.

8 Проблеми і страхи у стосунках з учителями - загальний негативний емоційний фон стосунків із дорослими у школі, що знижує успішність навчання дитини в школі.

4. Опитувальник «Мій клас» (методика Боврозера у модифікації Ю. Гільбуха)

Методика складається з 15 запитань, що розділені на 5 блоків. У кожному окремому блоці з трьох запитань 1-ше запитання вимірює ступінь задоволеності шкільним життям, 2-ге — ступінь конфліктності у класі (як вона усвідомлюється окремими учнями та класом у цілому) і 3-тє — ступінь згуртованості класу (тобто як ця якість відбивається у свідомості учнів).

Вказані запитання подаються на бланку за такою формою:

^ Пам'ятай, що характеризуєш свій клас, який він є сьогодні	Обведи свою відповідь	кružечком	Для учителя
1. Дітям подобається навчатися у нашому класі.	Так	Ні	3
2. Діти у класі завжди б'ються між собою.	Так	Ні	1
3. У нашому класі кожен учень — мій друг.	Так	Ні	1
4. Деякі учні нашого класу нещасливі.	Так	Ні	п1
5. Деякі діти в нашому класі є середнячками.	Так	Ні	3
6. З деякими дітьми у нашому класі я не товаришую	Так	Ні	п 3
7. Діти нашого класу із задоволенням ходять до школи.	Так	Ні	1
8. Багато дітей з нашого класу люблять битися.	Так	Ні	2
9. Усі учні в нашому класі — друзі.	Так	Ні	3

10. Деякі учні не люблять свій клас.	Так	Ні	3
11. Окремі учні завжди прагнуть настояти на своєму.	Так	Ні	1
12. Усі учні в нашому класі добре ставляться один до одного.	Так	Ні	3
13. Наш клас веселий.	Так	Ні	2
14. Діти в нашому класі багато сваряться.	Так	Ні	1
15. Діти у нашому класі люблять один одного як друзі.	Так	Ні	3

Суми балів:

- ступінь задоволеності (З) – 10;
- ступінь конфліктності (К) – 9;
- ступінь згуртованості (Зг) – 12.

Заповнення анкети учнем у середньому триває 5 - 10 хвилин. При її поданні класу дають таку інструкцію (усно):

«Запитання цієї анкети спрямовані на те, щоб з'ясувати, яким є ваш клас. Обведіть кружечком слово «Так», якщо ви згодні з даним твердженням, і слово «Ні», якщо не згодні з цим твердженням. Не забудьте підписати власне ім'я та прізвище на зворотному боці анкети.»

Правила оцінювання (стовпчик «Для вчителя»)

Запитання, поруч з яким у стовпчику «Для вчителя» відсутня позначка «п» (протилежний), оцінюється балом «3» при відповіді «Так» і балом «1» при відповіді «Ні». Запитання із позначкою «п» оцінюється протилежно (тобто при відповіді «Так» - 1, а при відповіді «Ні» - 3).

За запитання, на які не дали відповіді або дали з порушенням правил, проставляється бал 2. Для одержання оцінки за даним параметром бали за п'ятьма запитаннями, що його стосуються, підсумовують. Наприклад, загальну оцінку із задоволеності одержують шляхом додавання балів за запитаннями № 1, 4, 7, 10, 13.

У наведеному прикладі показано, як саме одержані загальні оцінки: 10 – для задоволеності, 9 – для конфліктності, 12 – для згуртованості.

Ця методика дає змогу діагностувати насамперед ставлення окремих учнів до свого класу. Водночас вона дає можливість отримати і узагальнену його характеристику. Для цього за кожним із трьох параметрів вводять середній бал (як середнє арифметичне).

5. МЕТОДИКА «АГРЕСИВНА ПОВЕДІНКА» (За Є. Ільїним та П. Ковальовим)

Мета: визначення стриманості / нестриманості й типу агресивності поведінки.

Вік учнів: від 13 років.

Матеріали: роздруковані бланки анкети, ручки.

Інструкція. На кожне твердження треба дати відповідь «так» (знак «+») або «ні» (знак «-»).

1. Я не можу втриматися від грубих слів, якщо хтось не згоден зі мною.
2. Інколи я пліткую про людей, яких недолюблюю.
3. Я ніколи не дратуюся настільки, щоб кидатися предметами.
4. Я рідко даю здачу, якщо мене вдарять.

5. Інколи я в грубій формі вимагаю, щоб поважали мої права.
6. Від люті я часто проклинаю свого кривдника.
7. Я можу пригадати випадки, коли був такий лютий, що хапав речі, які потрапили під руку, і трошив їх.
8. Якщо я розізлюся, то можу вдарити людину.
9. Якщо мене хтось дратує, я готовий сказати все, що про нього думаю.
10. Якщо виникає конфлікт у школі, найчастіше я «розряджаюся», розмовляючи з друзями та близькими.
11. Інколи я виражаю свій гнів тим, що стукаю по столу кулаком.
12. Якщо для захисту моїх прав потрібно застосувати фізичну силу, я так і зроблю.
13. Коли на мене кричать, я кричу у відповідь.
14. Я часто розповідаю вдома про вади однокласників, які мене критикують.
15. Спересердя я можу штурнути все, що потрапить під ноги.
16. У дитинстві мені подобалося битися.
17. Я часто погрожую людям, хоч і не збираюся виконувати погроз.
18. Я часто обмірковую, що хочу сказати вчителю, але так і не роблю цього.
19. Я вважаю, що непристойно стукати по столу, навіть якщо людина сердита.
20. Якщо хтось узяв мою річ і не повертає її, я можу застосувати силу.
21. Під час сварки я часто серджуся і кричу.
22. Я вважаю, що оцінювати людину поза очі неетично.
23. Не було такого, щоб я від злості щось розтрошив.
24. Я ніколи не застосовую фізичної сили для вирішення конфліктних питань.
25. Навіть якщо я злюся, грубі висловлювання не використовую.
26. Я не пліткую про людей, навіть якщо вони мені не дуже подобаються.
27. Я можу так розізлитися, що трошитиму все підряд.
28. Я не здатний ударити людину.
29. Я не вмію поставити людину на місце, навіть якщо вона цього заслуговує.
30. Інколи про себе я називаю поганими словами вчителя, якщо мені не подобаються його рішення.
31. Мені не подобаються люди, які виливають своє зло на дітей, роздаючи їм стусани.
32. Люди, які постійно чіпають вас, заслуговують на те, щоб їх ударили.
33. Хоч який би я не був злий, я намагаюся не ображати інших.
34. Після неприємностей у школі я часто конфліктую вдома.
35. Коли я хвилююся, то грюкаю дверима.
36. Я ніколи не любив битися.
37. Я буваю грубий із людьми, які мені не подобаються.
38. Якщо у транспорті мені наступили на ногу, я сварюся.
39. Я зневажаю батьків, які б'ють своїх дітей.
40. Краще переконати людину, ніж принижувати її фізично.

Ключ

1. Пряма вербальна агресія:

«+» — 1, 5, 9, 13, 17, 21, 37;

«-» — 25, 29, 33.

2. Непряма вербальна агресія:

«+» — 2, 6, 10, 14, 18, 30, 34, 38;

«-» — 22, 26.

3. Пряма фізична агресія:

«+» — 8, 12, 16, 20, 32;

«-» — 4, 24, 28, 36, 40.

4. Непряма фізична агресія:

«+» — 7, 11, 15, 27, 35;

«-» — 3, 19, 23, 31, 39.

За кожен збіг нараховується 1 бал.

Що більша загальна сума набраних балів, то вища схильність людини до агресії.

Сума балів за пряму і непрямую фізичну агресію та пряму вербальну агресію 20, і більше балів дає підстави говорити про нестриманість, 10 і менше — про стриманість (витримку).

6. Методика «Самооцінка»

Уяви, що перед тобою сходинок. Намалюй себе на одній з них.

Хід виконання

Дитині показують намальовані на папері 7сходинок, де середня сходинок має форму майданчика і пояснюють завдання: «На трьох нижніх сходах знаходяться погані діти (чим нижче, тим гірші), на майданчику - не погані і не гарні, а на трьох верхніх сходах - гарні діти(чим вище, тим краще)». Кожна сходинок має, тим самим, певну змістову характеристику. Дитина повинна поставити себе на одну зі сходинок і обґрунтувати свій вибір.

Інструкція для дитини

Психолог говорить: «Якщо всіх дітей розставити на цих сходах, то на трьох верхніх сходах опиняються хороші діти: добрі, розумні, сильні, слухняні - чим вище, тим краще. Так на сходинок 1 знаходяться просто гарні діти, на сходинок 2 - дуже гарні, на сходинок 3 - найкращі.

Ти знаєш, що є дуже гарні діти, є погані, є середні. Ось на цій драбинці (Показується листок паперу з намальованою драбинкою) середні діти знаходяться посередині, ось на цьому майданчику (показати майданчик). Ці діти не погані, і не гарні, а середні.

А на трьох нижніх сходах знаходяться погані діти - чим нижче, тим гірші. Знизу від майданчика знаходяться погані діти, на 2 сходинок знизу - дуже погані, на 3 знизу - найгірші.

Зрозумів? Давай повторимо (повторюється з дитиною розташування сходинок).

А тепер постав себе на ту сходинок, яку ти, на твою думку, займаєш. Покажи, куди б ти

поставив себе, на яку сходинку?» Щоб легше було виконати завдання можна помістити на ту чи іншу сходинку картинку із зображенням хлопчика чи дівчинки.

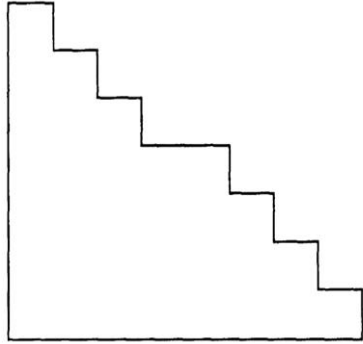
Чому ти поставив себе на цю сходинку?

^ Оцінювання результатів

Для дітей, які вступають у перший клас, характерна наявність високої позитивної самооцінки. У нормі дитина повинна ставити себе не нижче, ніж на другу сходинку зверху, тобто нормою є самооцінка в 6 балів. 7 чи 5 балів не є відхиленням від норми, а свідчать

про дуже гарні чи просто добрі стосунки дитини в сім'ї й у дошкільному закладі.

Самооцінка від 1 до 3 балів, тобто віднесення дитиною себе до «поганих» дітей, є важливою ознакою неблагополучного соціального розвитку і, в першу чергу, є показником несприятливого досвіду соціальних взаємодій. Швидше за все, негативна самооцінка пов'язана з неблагополучними сімейними відносинами чи негативним ставленням батьків до самої дитини або пов'язана з несприятливим досвідом спілкування дитини

в дошкільному закладі. Необхідно з'ясувати конкретні причини негативної самооцінки, тому що на цій підставі можна прогнозувати успішність включення дитини в колектив класу і будувати програму корекції образу «Я» дитини.

7. Методика «Дерево»

Ученикам пропонуються листи з готовим зображенням сюжету: дерево і розполагаються на нем и под ним человечки. каждый учащийся получает лист с таким изображением (но без нумерации фигурок). Исходя из опыта мы не предлагаем ученику вначале подписывать на листе свою фамилию, так как это может повлиять на их выбор. Задание дается в следующей форме: «Рассмотрите это дерево. Вы видите на нем и рядом с ним множество человечков. У каждого из них — разное настроение и они занимают различное положение. Возьмите красный фломастер и обведите того человечка, который напоминает вам себя, похож на вас, ваше настроение в новой школе и ваше положение. Мы проверим насколько вы внимательны. Обратите внимание, что каждая ветка дерева может быть равна вашим достижениям и успехам. Теперь возьмите зеленый фломастер и обведите того человечка, которым вы хотели бы быть и на чем месте вы хотели бы находиться». Интерпретация результатов выполнения проективной методики «Дерево» проводится нами исходя из того, какие позиции выбирает данный ученик, с положением какого человечка отождествляет свое реальное и идеальное положение, есть ли между ними различия. Интерпретация разработана нами с учетом устных рекомендаций Д. Лампенов, опыта практического применения методики и сравнения ее результатов с наблюдениями за поведением учеников, данных, полученных от учителей и родителей, из беседы с ребенком. Для удобства объяснения мы подписали номера на каждой из фигурок человечков.

Выбор позиции № 1, 3, 6, 7 - характеризует установку на преодоление препятствий

№ 2, 19, 18, 11, 12 — общительность, дружескую поддержку

№ 4 — устойчивость положения (желание добиваться успехов, не преодолевая трудности)

№ 5 - утомляемость, общая слабость, небольшой запас сил, застенчивость

№ 9 - мотивация на развлечения

№ 13, 21 — отстраненность, замкнутость, тревожность

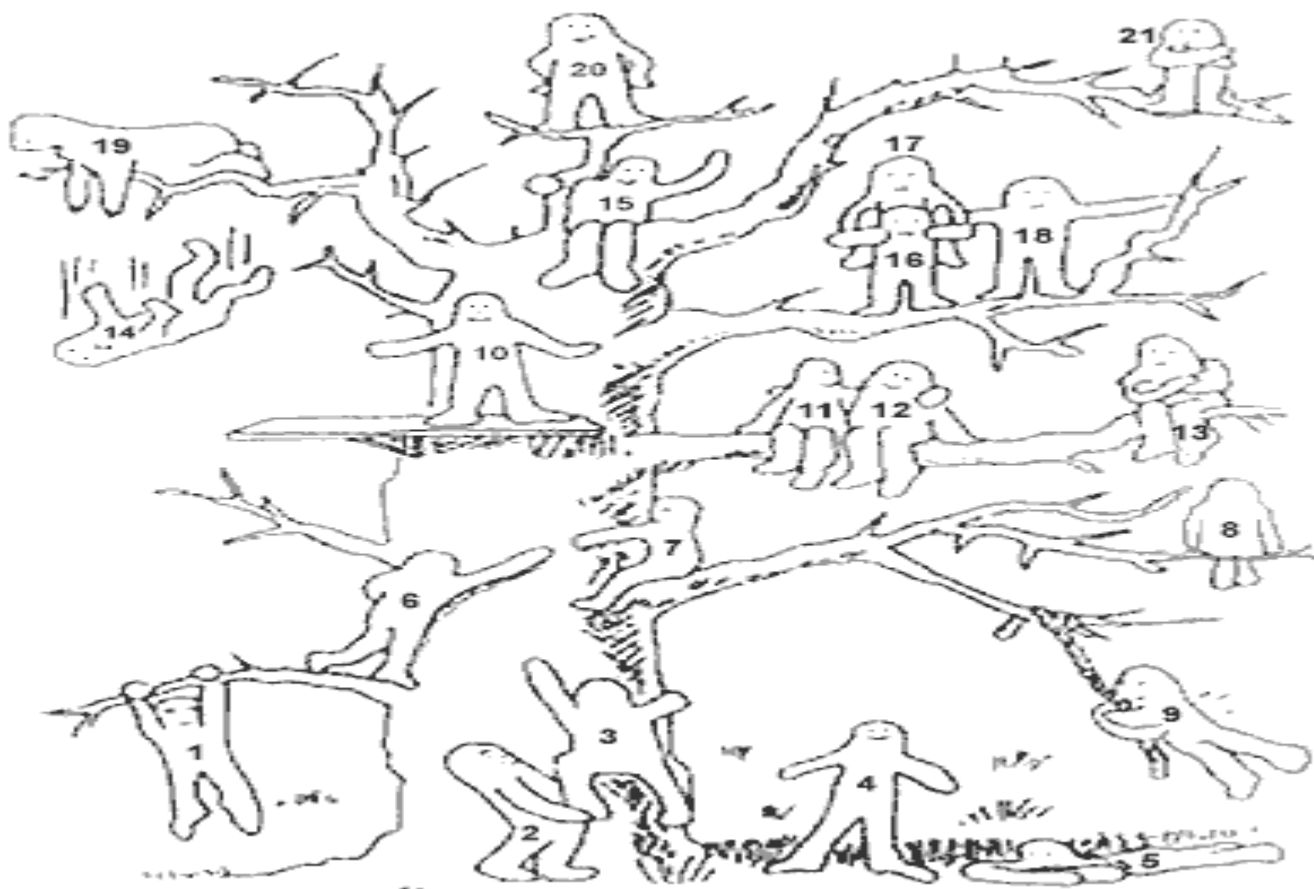
№ 8 - характеризует отстраненность от учебного процесса, уход в себя

№ 10, 15 - комфортное состояние, нормальная адаптация

№ 14 - кризисное состояние, «падение в пропасть».

Позицию № 20 часто выбирают как перспективу учащиеся с завышенной самооценкой и установкой на лидерство

Следует заметить, что позицию № 16 учащиеся не всегда понимают как позицию «человечка, который несет на себе человечка № 17», а склонны видеть в ней человека, поддерживаемого и обнимаемого другим (человечком под № 17).

8. Діагностика тривожності для учнів 5 класів.

Дана методика призначена для виявлення особистісної та навчальної тривожності учнів 5-х класів у період їх адаптації до нових умов навчання при переході з початкової ланки до середньої.

Процедура опитування та обробки результатів є досить простою та економною в часі.

Дітям роздаються бланки, де вказані предмети, що вивчаються (по горизонталі), та особливості емоційного стану (у вертикальних стовпчиках).

У квадратику, де зображено букву „Я”, діти вказують своє прізвище та ім'я.

У стовпчику „*все розумію*” кожен оцінює свій стан на різних уроках від 0 до 2 балів:

- 0 балів – все зрозуміло;
- 1 бал – інколи не розумію;
- 2 бали – часто не розумію, що відбувається на уроці.

Відповідну оцінку діти дають іншим аспектам свого стану:

„*Я спокійний*”:

- 0 балів – я спокійний;
- 1 бал – інколи я хвилююсь;
- 2 бали – часто хвилююся на уроці

„*Я не боюся*”:

- 0 балів – мені не страшно;
- 1 бал – інколи побоююся на уроці;
- 2 бали – часто побоююся на уроці

„Я впевнений”:

- 0 балів – я почуваюсь впевнено;
- 1 бал – інколи я вагаюся, не впевнений;
- 2 бали – часто вагаюся, не впевнений на уроці

„Мені легко”:

- 0 балів – мені легко працювати;
- 1 бал – інколи мені важко;
- 2 бали – часто мені важко працювати на уроці

„Мені цікаво”:

- 0 балів – мені цікаво;
- 1 бал – інколи мені не цікаво ;
- 2 бали – часто мені не цікаво те, що відбувається на уроці

Після того, як діти заповнили бланки, проводимо обробку результатів.

Для цього підраховуємо на бланку кількість балів по кожному предмету (максимальна кількість балів – 12) – це буде показник навчальної тривожності по окремих предметах; та кількість балів у кожному стовпчику (максимальна кількість балів – кількість предметів, помножена на 2 бали, (напр., якщо предметів 12 – 24 бали) – це буде показник особистісної тривожності за окремими складовими.

Підраховуємо рівень тривожності.

Навчальна тривожність по предмету:

0-3 бали – низький показник тривожності

4-6 балів – нормативна тривожність

7-9 балів – рівень вище середнього

10-12 балів – завищений рівень тривожності.

Особистісна тривожність за кожним показником з шести:

(якщо предметів 12)

0-6 балів – низький показник тривожності

7-12 балів – нормативна тривожність

13-18 балів – рівень вище середнього

19-24 бали – завищений рівень тривожності.

Результати узагальнюємо у вигляді таблиці:

№	Прізвище та ім'я дитини	Виявлені низькі чи високі показники тривожності по предметах	Виявлені низькі чи високі показники складових емоційного стану
1.	Василенко Оксана	Математика (16), фізкультура (19)	Мені важко (15), мені не цікаво (14)
2.			

Протоколи психологічного обстеження
учня/учениці _____ класу

1. Соціометрія (оцінка взаємин підлітка з класом)

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.

2. Шкільна мотивація

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

3. Тест Філіпса. «+» «-»

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	
39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58

№	Вид тривожності	сума	%	№	Вид тривожності	сума	%
1.	Загальна			5.	Страх ситуації перевірки знань		
2.	Переживання соціального стресу			6.	Страх невідповідності очікуванням інших		
3.	Фрустрація потреби в досягненні успіху			7.	Низький фізіологічний супротив стресу		
4.	Страх самовираження			8.	Проблеми та страхи у стосунках з вчителями		

4. Методика «Мій клас». «+» «-»

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15

3.		
К.		
Зг.		

5. Методика «Поведінка»

«+» / «-»

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40

Кількість балів:

*пряма вербальна –

* пряма фізична -

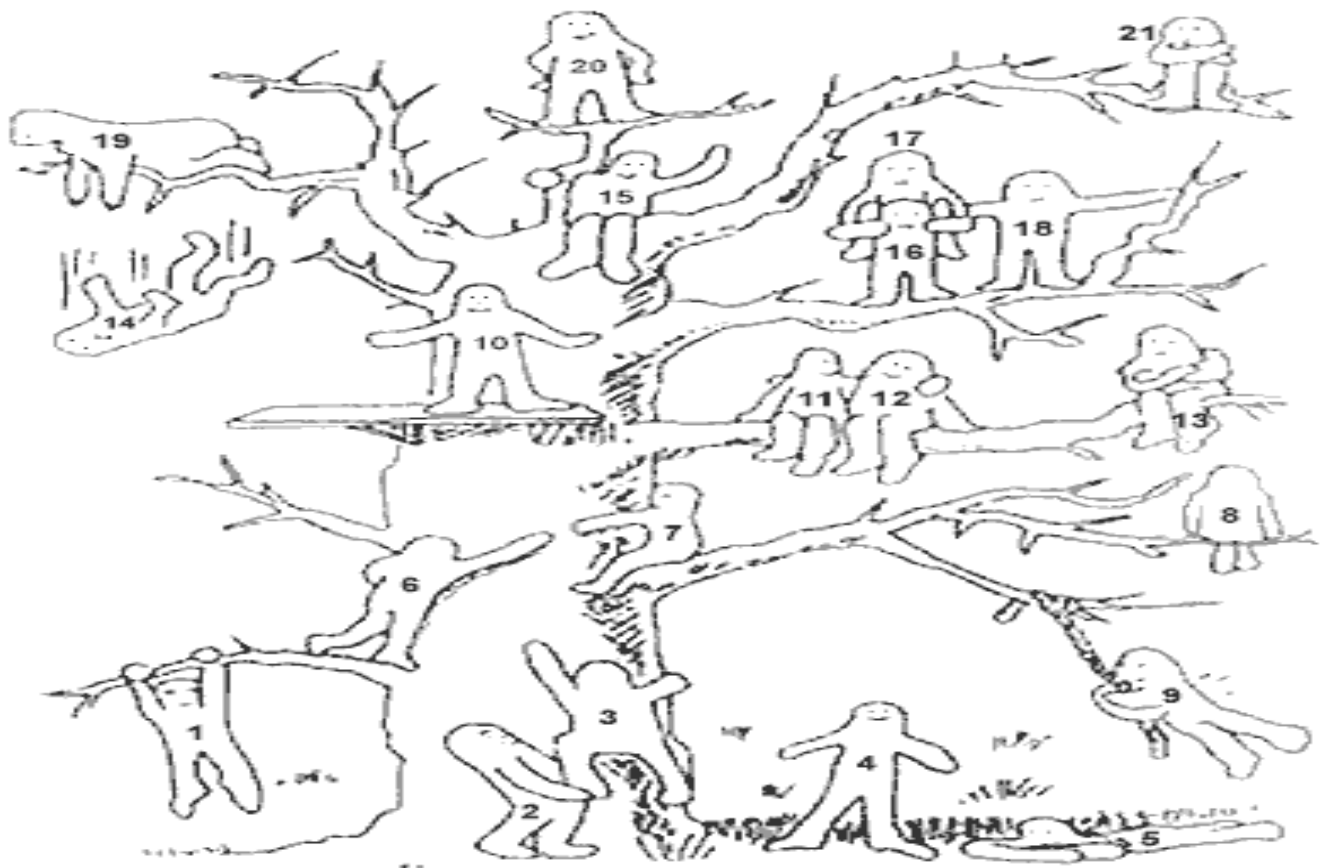
* непряма вербальна –

*непряма фізична –

6. Методика «Самооцінка»

Уяви, що перед тобою сходинки. Намалюй себе на одній з них.

7. Методика «Дерево»

8. Діагностика тривожності для учнів 5 класів.

Я	все розумію	спокійний	не боюся	впевнений	мені легко	мені цікаво
укр..мова						
укр..література						
математика						
англ.мова						
нім. мова						
зар.література						
етика						
історія						
природознавство						
образотворче м-тво						
музика						
фізкультура						
технології						

